

FEMININATIVI U SLOVENAČKOM JEZIKU

Tjaša Markežič, Irena Stramljič Breznik: *Feminativi v slovenskem jeziku*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru (Zora, 143), 2021. 232 str.

Monografija *Feminativi v slovenskem jeziku* Tjaše Markežič i Irene Stramljič Breznik posvećena je jednom od najproduktivnijih slojeva nove leksike u svim slovenskim jezicima, pa i u slovenačkom, a to su femininativi. Broj derivata iz ove grupe uvećava se iz dana u dan, izazivajući veliku pažnju javnosti – i stručnjaka i laika. Neki govornici ih spontano prihvataju i upotrebljavaju, a neki ih izbegavaju, a oba stava često su motivisana ideološkim razlozima. Deo ove leksike postoji već dugo u slovenskim jezicima, dok su neki femininativi nastali kao rezultat državne strategije, u okviru borbe za uvećavanje prava žena. Upravo takvi femininativi koji nisu nastali spontano izazivaju najviše pažnje govornika. Zbog svega navedenog, tema ove monografije predstavlja goruću temu savremene tvorbe reči, ali i jezičke politike.

Tema je toliko aktuelna da je izazvala nastanak nove naučne discipline. Naime, zagrebačka lingvistkinja Tatjana Pišković (2018) osmislila je termin *rodolektologija* (prema od ranije poznatom terminu *rodolekt*, a po ugledu na tvorbeni model *dijalekt – dijalektologija*), čineći rodno osetljiv jezik posebnom naučnom disciplinom u okviru lingvistike.

Knjiga sadrži 232 stranice. Sastoji se iz osam vrlo razgranatih poglavlja. Već iz samog sadržaja može se zapaziti prvi kvalitet ove monografije, a to je interdisciplinarni pristup. Feminativima se u ovoj knjizi pristupa iz sociološkog, lingvokulturološkog i lingvističkog ugla. Težište je na lingvističkoj perspektivi, koja se dalje razgranava. Ove lekseme analiziraju se sa stanovišta leksikologije, leksikografije i tvorbe reči, a naročita pažnja posvećena je tvorbeno-leksičkim varijantama feminativa. Monografija se završava bogatim spiskom literature, koji broji skoro 150 bibliografskih jedinica. Autorke su se, očekivano, detaljno koristile literaturom na slovenačkom i o slovenačkom jeziku, ali su pažnju posvetile i stranoj literaturi, tako da pronalazimo i radove nemačkih, ruskih, engleskih, srpskih, hrvatskih i drugih istraživača. Najveći broj radova u literaturi posvećen je tvorbi reči, naročito u slovenačkom jeziku, ali ima i lingvokulturološke, sociološke i druge literature. Radovi i knjige koji su pobrojani u literaturi aktivno se citiraju u monografiji. U glavnom tekstu knjige, ali i u fusnotama, navode se brojna pojedinačna, konkretna zapažanja autora, koja se precizno citiraju i značajno doprinose istančanosti i detaljnosti analiza predstavljenih u monografiji.

Pitanje feminizacije jezika je vrlo osetljivo, a autorke su ga osvetlile posmatrajući situaciju u engleskom, francuskom, nemačkom i mnogim slovenskim jezicima. Ocene o stanju u drugim jezicima navodile su na osnovu analiza autora kojima je taj jezik maternji, što znači da su dale prilično objektivan opis stepena feminizacije u različitim jezicima. U monografiji se daje detaljan pregled istorije pitanja u slovenačkom jeziku, od devedesetih godina XX veka do danas. Autorke su iznele i podatke iz pravnih akata koje govore kako je ovo jezičko pitanje rešeno u slovenačkom zakonodavstvu. Uočeno je i da rečnici sporije beleže porast feminativa u slovenačkom jeziku, što su dokazale podatkom da je od 553 feminativa, koji su 2017. godine registrovani u slovenačkom jeziku na osnovu podataka Zavoda za statistiku Republike Slovenije, samo 257 (46,5%) obrađeno u SSKJ.

Detaljna klasifikacija te leksike ukazuje na još jedan kvalitet ove monografije, a to je bogatstvo predstavljene leksičke građe. Od drugog poglavlja pa sve do kraja knjige navodi se izuzetno veliki broj primera iz različitih izvora – sa interneta, iz rečnika, iz medija.

Pažnja se posvećuje i obradi femininativa u slovenačkoj lingvističkoj teorijskoj literaturi, od XIX veka pa sve do danas. Autorke su posebno detaljno predstavile i kontrastirale modele J. Toporišiča i A. Bajeca, a usredsredile su se i na istraživanja o tvorbi feminativa A. Vidovič Muhe, kao i drugih autora, ali i na sopstvena istraživanja Irene Stramljič Breznik, jedne od autorki monografije.

Ni rečnici slovenačkog jezika nisu ostali van istraživačke pažnje u ovoj monografiji, pa se navode statističke klasifikacije građe iz slovenačkih višejezičnih i jednojezičnih rečnika.

Jedan od važnih kvaliteta monografije *Feminativi v slovenskem jeziku* jeste preglednost, koja je postignuta predstavljanjem građe u brojnim tabelama i grafikonima. Posebno su korisne tabele i grafikoni na kraju poglavlja u kojima se iznosi sinteza najvažnijih podataka iznesenih u određenom delu knjige.

Najviše prostora u monografiji posvećeno je tvorbi feminativa u slovenačkom jeziku. Sa mnogo detalja i statističkih podataka obrađeni su sufiksi kojima se grade feminativi, a posebno njihov odnos prema odgovarajućim imenicama muškog roda, od kojih su mnoge od njih i nastale. Dosledno je, kroz sve analize, sprovedena podela femininativa na one koji su nastali zamenom sufiksa imenica muškog roda feminativnim sufiksom i na one koje su nastale dodavanjem feminativnog sufiksa direktno na tvorbenu osnovu, bez uticaja odgovarajućih parnjaka muškog roda. Zaključeno je, na primer, da je u slovenačkom jeziku najproduktivniji odnos imenica muškog roda na *-ec* prema odgovarajućim feminativima na *-ka*. Predstavljena je veza između suglasnika kojim se završava osnova i sufiksa koji se u tvorbi feminativa najčešće vezuju za osnove s određenim suglasnikom na završetku. Takođe, obrađen je odnos između tematskih grupa femininativa i sufiksa kojim su izvedeni.

Stručnjaci za tvorbu reči u slovenskim jezicima izneli su nekoliko tendencija u nastajanju nove leksike u svim slovenskim jezicima, a jedna od njih je i feminizacija. U monografiji Tjaše Markežić i Irene Stramljič Breznik, obrađeni su feminativi-neologizmi, koji su ekscerpirani iz zbirke novih reči, koja je nastala 2009. godine, kao rezultat projekta Instituta za slovenački jezik SAZU. Pokazalo se da najveći broj novih femininativa nastaje dodavanjem sufiksa na tvorbenu osnovu, a nešto malo više od četvrtine nastaje zamenom sufiksa za građenje imenica muškog roda. Najproduktivniji sufiks u tvorbi novih femininativa koji nastaju zamenom sufiksa jeste sufiks *-ka*, na drugom mestu je *-inja*, a tek na trećem mestu je *-ica*. Ako se sufiks dodaje na tvorbenu osnovu, opet je najproduktivniji sufiks *-ka*, ali za njim sledi *-ica*. Ovi podaci su veoma zanimljivi za tipološka istraživanja neologizama u slovenskim jezicima. Tako, na primer, prema istraživanju koje smo izvršili na materijalu femininativa-neologizama u srpskom jeziku (isp. Dragičević i Utvić 2019), ispostavlja se da je i u srpskom jeziku najproduktivniji sufiks *-ka*, na drugom mestu je *-ica*, a na trećem je *-kinja*. Sufiks *-inja* se gotovo uopšte ne pojavljuje u tvorbi femininativa-neologizama u srpskom jeziku, a u hrvatskom je vrlo produktivan, kao i u slovenačkom jeziku. Bilo bi korisno ispitati razloge i uslove pod kojim dolazi do nejednake produktivnosti određenih sufiksa u istoj kategoriji reči u različitim južnoslovenskim, a zatim i u svim slovenskim jezicima.

U fokusu je slovenački jezik, ali se sociološko-psihološki problem seksizma i jezičko pitanje femininativa analizira i na materijalu drugih naroda i drugih jezika. Na obradu femininativa nije uticalo ideološko, političko, feminističko ili bilo kakvo drugo opredeljenje autorki (što nije bilo lako izbeći, jer je tema društveno aktuelna i vrlo osetljiva), već je monografija napisana objektivno, pouzdano i naučno utemeljeno. Svi zaključci koji se navode u knjizi potkrepljeni su statističkim podacima. Podaci su predstavljeni u preglednim tabelama i grafikonima. Obraden je veliki broj primera iz gramatika i rečnika slovenačkog jezika, kao i sa interneta. Tema je aktuelna u savremenoj slavistici, a obrađena je iscrpno, detaljno i vrlo sadržajno.

Monografija predstavlja značajan doprinos slovenačkoj lingvistici, naročito tvorbi reči. Budući da je feminizacija proces koji se proučava i u ostalim slovenskim jezicima, podaci izneseni u ovoj knjizi biće korisni istraživačima ove teme i u drugim slovenskim i neslovenskim jezicima. Pitanje rodne osetljivosti već dugo je u fokusu istraživačke pažnje stručnjaka za različite humanističke nauke – sociologije, psihologije, društvene teorije, pa će ova monografija biti dragoceni priručnik stručnjacima za sve ove oblasti. Monografija je nastala udruživanjem radne i kreativne energije mlade autorke Tjaše Markežič i ugledne redovne profesorke Univerziteta u Mariboru Irene Stramljič Breznik, jednog od najvećih stručnjaka za tvorbu reči u slovenačkom jeziku i poštovanog člana Komisije za tvorbu reči Međunarodnog slavističkog komiteta.

LITERATURA

- Tatjana PIŠKOVIĆ, 2018: Uvod u rodolektologiju, *Rodni jezici*, zbornik radova o jeziku, rodu i spolu. Ur. Tatjana Pišković. Prev. Nevena Erak Čamaj. Zagreb: Zagrebačka slavistička škola. 7–35.
- Ражна ДРАГИЋЕВИЋ, Милош УТВИЋ, 2019: Умножавање мовираних фемининума на -киња у савременом српском језику. *Српски језик XXIV*, 187–200.
- [Rajna DRAGIČEVIĆ, Miloš UTVIĆ, 2019: Umnožavanje moviranih femininuma na *-kinja* u savremenom srpskom jeziku, *Srpski jezik XXIV*, 187–200].

Rajna Dragičević

Katedra za srpski jezik sa južnoslovenskim jezicima,
Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu
DOI 10.57589/sr.v70i1.3984